

Такім чынам, хранатоп паэзіі Максіма Багдановіча выразны і цалкам абумоўлены светаадчуваннем паэта. Яго лірыка знаходзіцца ў межах мастацкага часу зімовай ці асенняй ночы або вечара, дзеянне найчасцей адбываецца ля возера ў лесе ці на палявой дарозе.

Вобразы-сімвалы самотных зорак, месяца, непагоды, міфалагічных істот падкрэсліваюць трагізм аўтара. Вядома, што паэт усё жыццё змагаўся з туберкулёзам і пастаянна знаходзіўся ў чаканні смерці, гэтым і абумоўлены зварот да такога ж нярадаснага хранатопу.

Веданне жыццёвых рэалій аўтара – заўсёды ключ для разумення паэзіі. У выпадку з хранатопам гэта думка падцвярджаецца поўнасцю.

ЛІТАРАТУРА

1. Багдановіч М. Поўны збор твораў у трох тамах. – Мн.; “Навука і тэхніка”, 1991
2. Зубраў Л. Максім Багдановіч. – Мн.; “Універсітэцкае”, 1989
3. Лазарук М. “Слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў”. – “Народная асвета”, 2003
4. Факсімільнае выданне зборніка “Вянок”.

УДК 821.161.3 – 801.73

Ю. Зуева, вучаніца 9 класа
(Гімназія № 1, г. Дзяржынска)

ТЭКСТАЛОГІЯ ВЕРША М. БАГДАНОВІЧА “СЛУЦКІЯ ТКАЧЫХІ”

Для творчасці паэта Максіма Багдановіча характэрны няспынны пошук і творчае ўдасканаленне. Вынікам гэтага стала варыянтнасць яго шматлікіх вершаў, сярод якіх і знакаміты твор “Слуцкія ткачыхі”. Існуе рэдакцыя 1912 года (якраз яна вядома нам са школьнага курса літаратуры), а таксама больш пазнейшая, пазначаная 1915 годам. Актуальнасць даследавання заключаецца ў тым, што спрабуецца даць ацэнку абедзвюм рэдакцыям верша праз падрабязны літаратуразнаўчы аналіз.

Мэта даследавання - параўнальны аналіз дзвюх рэдакцый верша М. Багдановіча “Слуцкія ткачыхі”.

Даследаванне праводзілася з выкарыстаннем кніг “Слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў” пад рэдакцыяй М.А. Лазарука і “Поўнага збору твораў” М. Багдановіча ў 3-х тамах.

Для ажыццяўлення даследавання выкарыстоўваліся метады назірання і параўнальнага аналізу.

Да дадзенай праблемы, безумоўна, ужо звярталіся даследчыкі творчасці М. Багдановіча. Так, у свой час аспірантка Таццяна Хоміч адзначыла, што “вершы вельмі падобныя і па структуры, і па мастацкіх сродках”. Дэталёвы разгляд праведзены не быў. І некалькі гадоў таму вядомы журналіст, грамадскі дзеяч Глеб Лабадзенка ў сваім блогу апублікаваў фотаздымак старонкі з другой рэдакцыяй верша “Слуцкія ткачыхі” і зрабіў подпіс: “Я разумею, чаму мы не вывучаем другі варыянт. Ён не такі ўдалы”.

Упершыню верш быў надрукаваны ў газеце “Наша ніва” ў 1912 годзе; у 1913 годзе ён з’явіўся ў дзявятым нумары часопіса “Wies Ilustrawana”.

Задума напісання верша ўзнікла падчас аднаго з наведванняў рэдакцыі “Нашай нівы”. Там якраз знаходзіўся музей беларускіх старажытнасцей, што заснавалі браты Луцкевічы. А ў той час рэдактар рыхтаваў артыкул пра залатабітныя шаўковыя паясы [2;112]. М. Багдановіч быў літаральна зачараваны іх прыгажосцю. Плёнам гэтага ўражання стаў верш “Слуцкія ткачыхі”.

Аднак ужо ў 1915 годзе паэт выказвае незадаволенасць гэтым вершам і жадае перапрацаваць яго. Так з’яўляецца другая рэдакцыя “Слуцкіх ткачых”.

Спачатку было высветлена, чым жа варыянты аднолькавыя паміж сабой.

Па-першае, гэта памер: верш астрафічны, складаецца з 20 радкоў. Па-другое, абсалютна аднолькавымі з’яўляюцца канцоўкі вершаў:

*Заміж персідскага ўзора,
Цвяток радзімы васілька.*

Можна зрабіць вывад, што самому Багдановічу падабаліся гэтыя радкі настолькі, што ён не пажадаў нават пазбавіцца ад некаторых недакладнасцяў.

Так нязвыклым падаецца нам прыназоўнік “заміж” у значэнні “замест”, а таксама форма роднага склону слова ўзор з канчаткам а. Незвычайнай здаецца нам і форма недапасаванага азначэння “васілька” ў Р. скл. Не ўдалося паэту пазбавіцца і ад відавочнага русізму “цвяток”.

Абедзве рэдакцыі маюць агульны рыфмарый: чаргаванне мужчынскай і жаночай рыфмаў: хаты – красы – узяты – паясы; хаты – галасы – узяты – паясы.

Усяго абодва варыянты верша маюць сем аднолькавых радкоў:

*ткаць залатыя паясы
і цягам доўгія часіны
свае шырокія тканіны
на лад персідскі ткуць яны
туды, дзе расцвіла вясна
заміж персідскага ўзора
цвяток радзімы васілька.*

Звычайна настрой вершу надае яго пачатак

Варыянт другой рэдакцыі больш трагічны, надрыўны за кошт выкарыстання адмоўнай часціцы не, якая стварае настрой незваротнасці і асуджанасці: не пабачыць (хаты), не ўчуць (дзетак галасы). Таксама гэтаму спрыяюць безасабовыя формы дзеясловаў, якія нібы падкрэсліваюць “безасабовасць” і бяспраўнасць саміх майстрых.

Таксама адрозніваецца рытмічная арганізацыя вершаў. Калі ў рэдакцыі 1912 года гэта чатырохстопны ямб: Ад родных ніў, ад роднай хаты/У панскі двор дзеля красы, то ў 1915 –ым – назіраюцца адхіленні двухскалавой стапе:

*Ім не пабачыць роднай хаты,
Не ўчуць ім дзетак галасы.*

Далей кампазіцыя верша будуюцца на кантрасце паміж бязвольнай манатоннай працай ткачых і жывымі малюнкамі прыроды. Менавіта ў паэтычным пейзажы знаходзім больш за ўсё разыходжанняў.

Як бачым, аўтар карыстаецца дастаткова багатым наборам вобразных сродкаў, але, на мой погляд, рэдакцыя 1912 года адрозніваецца большай метафарычнасцю, што была страчана ў варыянце 1915 года: смяецца поле, зіе неба, збожжа блішча, зіяюць хмары. Вельмі каштоўнае і параўнанне ў рэдкай форме Т. скл: халодным срэбрам ззяюць хвалі, якое таксама не захавалася ў другой рэдакцыі.

Але каштоўнай знаходкай другой рэдакцыі з’яўляецца выкарыстанне зваротку і адухаўлення: Ты тчэш, бязвольная рука, што сведчыць пра пэўную эвалюцыю мастацкага таленту Багдановіча.

Дарэчы нават на прыкладзе такога невялікага твора, як “Слуцкія ткачыхі” відаць, што аўтар пастаянна працаваў над удасканаленнем беларускага маўлення. Так ён пазбавіўся ад нетыповага дзеепрыметніка “ліючаяся” і дзееслова “блішча”.

Так, у “Слуцкіх ткачыхах” 1915 года мы адзначаем яго духоўнае і творчае сталенне, імкненне працаваць со словам. Прынамсі, Максім Багдановіч выкарыстоўвае больш матываваны дзееслоў “закрасавалі” замест “засізелі”, падкрэсліваючы тым самым, што васілёк – гэта палявая кветка, ці, як кажуць у народзе, краска.

Такім чынам, дзве рэдакцыі верша “Слуцкія ткачыхі”, нягледзячы на тэматычнае і зместавае падабенства, - зусім розныя вершы. Рэдакцыя 1912 года больш насычаная тропамі, у яе больш стройная сілаба-танічная сістэма – чатырохстопны ямб, аднак назіраецца шэраг моўных недакладнасцяў.

Рэдакцыя 1915 года больш дасканалая ў моўным афармленні, аднак ёй бракуе стройнасці рытмічнай сістэмы, мастацкіх сродкаў, наяўнасць нематытаванага вобразу чаромхі.

Менавіта таму пазнейшая рэдакцыя верша “Слуцкія ткачыхі” – гэта проста менш удалы варыянт твора Максіма Багдановіча.

ЛІТАРАТУРА

1. Багдановіч М. Поўны збор твораў у трох тамах. – Мн.; “Навука і тэхніка”, 1991
2. Зубраў Л. Максім Багдановіч. – Мн.; “Універсітэцкае”, 1989.
3. Лазарук М. “Слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў”. – “Народная асвета”, 2003
4. Сідарэнка Г. Варыянтнасць у творах Я. Купалы. “Роднае слова”. №3, 1997.

УДК 821.16-75.04-77

М. Мароз, вучань 9 класа
А.П. Кандратовіч, настаўнік
(СШ №4 г. Дзяржынск)

АДЛЮСТРАВАННЕ БІБЛЕЙСКАГА СЮЖЭТА ВЯРТАННЯ БЛУДНАГА СЫНА Ў БЕЛАРУСКІМ МАСТАЦТВЕ

Мэта даследавання: вызначыць асаблівасці адлюстравання біблейскага сюжэта вяртання блуднага сына ў беларускім мастацтве.

Задачы даследавання:

- прасачыць матыў вяртання блуднага сына у творах беларускіх паэтаў;
- разгледзець уплыў біблейскай прытчы на творчасць беларускіх мастакоў;
- прааналізаць прыклады адлюстравання матываў пакаяння ў сучасным беларускім кінематографе.

Аб’ект даследавання: творы беларускай літаратуры, жывапісу і кіно.

Гіпотэза: паколькі беларуская культура з’яўляецца неад’емнай часткай старажытнай еўрапейскай культуры, то біблейскі сюжэт вяртання блуднага сына таксама знойдзе ў ёй сваё адлюстраванне.

Метады даследавання: назіранне, аналіз, апісанне, супастаўленне.